

З.К. Есымханова, Э.Ф.К., қауымд. профессор¹

Т.Б. Бирмагамбетов, Э.Ф.К.²

А.Б. Алибекова, PhD³

Ж.А. Тойжигитова, Э.Ф.К.¹

Esil University, Астана қ., Қазақстан¹

Alem University, Астана қ., Қазақстан²

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті,

Астана қ., Қазақстан³

- негізгі автор (хат-хабарларға арналған автор)

e-mail: z.yesymkhanova@gmail.com

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЭЛЕКТРОНДЫҚ КОММЕРЦИЯҒА САЛЫҚ САЛУ ЖҮЙЕСІНЕ ЦИФРЛЫҚ ПРОЦЕСТЕРДІҢ ӘСЕРІ

Мақалада Қазақстандағы салық жүйесін дамытудың қазіргі кезеңіндегі электрондық коммерцияға салық салудың жаңа тенденциялары қарастырылады. Мақалада еуразиялық кеңістік елдерінде электрондық коммерцияға салық салуды енгізу мерзімдері туралы ақпарат берілген. Электрондық коммерция нарығының көлемін талдау негізінде Қазақстанда электрондық коммерцияға салық салудың кейбір үрдістері анықталды.

Мақалада макроэкономикалық көрсеткіштерге және жалпы халықтың әл-ауқатының деңгейіне тікелей әсер ететін цифрлық өзгерістер және Қазақстанның қаржы жүйесінің ағымдағы "қайта жүктелуі" жағдайында елдегі электрондық коммерцияға салық салуды одан әрі жетілдіруге бағытталған жаңа аспектілер қарастырылады. Атап айтқанда, еліміздің салық қатынастары жүйесіндегі цифрландырудың маңызды аспектілері мен тенденциялары зерттелуде.

Сондай-ақ мақалада Қазақстанда электрондық коммерцияны жүзеге асыру кезіндегі төлем инфрақұрылымының көрсеткіштері қарастырылған.

Осы зерттеуді жүргізу үшін біз жалпы ғылыми және нақты әдістер кешенін қолдандық: логикалық әдіс, индукция және дедукция әдісі, сипаттамалық әдіс, статистикалық салыстыру әдісі, экономикалық талдау әдістері және т. б.

Зерттеу салықтық қатынастар бойынша қолда бар ғылыми және әдістемелік әдебиеттерге теориялық шолуларға негізделген жетекші ғалым-экономистердің пікірлерін ескереді.

Жүргізілген зерттеу Қазақстанда электрондық коммерцияға салық салуды дамытудың шекарасын белгілеуге, оны жүргізудің ерекшелігін айқындауға, жүргізіліп жатқан цифрлық трансформация контекстінде электрондық коммерцияға салық салуды дамытудың қазіргі заманғы ерекшеліктерін салықтық қатынастар жүйесі субъектілерінің түсінуін тереңдетуге мүмкіндік береді. Демек, зерттеу нәтижесінде біз Цифрлық шындықты ескере отырып, елімізде электрондық коммерцияға салық салуды одан әрі дамыту бойынша ұсыныстар ұсындық.

Кілт сөздер: салық, цифрлық салық салу, цифрлық салығы, онлайн сауда, маркетплейс, электрондық коммерция, электрондық сауда.

Ключевые слова: налог, налогообложение электронной коммерции, налог на цифровой майнинг, онлайн-торговля, маркетплейс, электронная коммерция, электронная торговля.

Keywords: tax, e-commerce taxation, digital mining tax, online commerce, marketplace, e-commerce, electronic trading.

JEL classification: J 21, L 86, C 88

Кіріспе. Ел экономикасының цифрлық өзгерістері жағдайында «электрондық төлемдер», «онлайн қызметтер», «электрондық сауда» және т.б. процестер күшейтілуде. Қазақстанда 2017 жылдың аяғынан бастап қабылданған, елдегі цифрландырудың бес негізгі бағытынан тұратын «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасы цифрлық технологияларды қолдану негізінде еліміздің азаматтарының экономикалық өсуін жеделдетуге және өмір сүру деңгейін одан әрі арттыруға ықпал етеді.

Кәсіпкерлік субъектілерінің сыртқы экономикалық қызметін кеңейтетін Қазақстанда электрондық коммерция бойынша операциялар мен көлемдердің белсенді өсуі жағдайында оларға салық салуды жетілдіру мәселелері туындайды. Бұл ретте елімізде бөлшек электрондық сауданың

көлемі де өсуде. Жоғарыда аталған барлық ережелер электрондық коммерция жүйесінде тиімді салық салу қажеттілігіне әкеледі.

Жоғарыда аталған барлық ережелер біздің еліміздегі электрондық коммерция жүйесінде тиімді салық салу қажеттілігіне алып келеді. Осыған байланысты 2022 жылдан бастап Қазақстан Республикасының (ҚР) салық заңнамасында елеулі өзгерістер болды және электрондық коммерцияға салық салуға қатысты қосымша нормалар мен режимдер енгізілді. Қазіргі уақытта Қазақстан Республикасының жаңа Салық Кодексінің жобасында электрондық коммерцияға алого салық салу жүйесіне, олардың салық салынатын базасын кеңейту бөлігінде өзгерістер енгізілетін болады.

Осы зерттеу тақырыбының өзектілігі қазіргі уақытта Қазақстандағы электрондық коммерцияға салық салу мәселелеріне ерекше назар аударылатындығымен және елдегі онлайн-қызметтер мен электрондық коммерцияның белсенді дамуы жағдайында үлкен қызығушылық тудыратындығымен алдын-ала анықталған.

Бұл зерттеудің мақсаты бар проблемаларды анықтау негізінде Қазақстанда электрондық коммерцияға салық салу процесін қарастыру болып табылады. Зерттеу мақсатына сәйкес мынадай міндеттер шешіледі: электрондық коммерцияға салық салу процесінің теориялық аспектілерін қарау; Қазақстандағы электрондық коммерция нарығы үлесінің көлемін бағалау; цифрландыру процестерінің Қазақстандағы электрондық коммерцияға салық салуды дамытуға әсерін айқындау. Зерттеудің ғылыми маңыздылығы цифрлық трансформация жағдайында Қазақстанның электрондық коммерция нарығын одан әрі дамыту сатысында электрондық коммерцияға салық салу процесін теориялық қорытудан және электрондық коммерцияға салық салудың қазіргі заманғы проблемаларын бағалаудан тұрады.

Қазақстандағы электрондық коммерция нарығы қызметінің негізгі көрсеткіштеріне тиімді бағалау жүргізу мәселелері ғылыми зерттеулер және әртүрлі тәсілдер мен әдіснамалық негіздерді пайдалану негізінде тұжырымдалған.

Әдебиеттік шолу. Қазіргі уақытта отандық зерттеушілердің ғылыми еңбектерінде Қазақстандағы электрондық коммерцияға салық салу қызметінің жаңа тенденциялары, қазіргі кезеңдегі цифрлық салықтың проблемалары мен күтілетін салдары жеткілікті түрде қамтылмаған. Қазақстандағы электрондық коммерция нарығына салық салу проблемаларына Избасарова Л.Б., Қадырбергенова А.К., Кулубеков М.Т., Исакова М.С., Жанбозова А.Б., Азатбек Т.А., Байтенизов Д.Т., Жуманазаров К.Б. және т. б. сияқты отандық ғалым-экономистер мен практик-мамандардың еңбектерінде тікелей немесе жанама әсер етті [1-2].

Қазақстандық ғалымдардың қолда бар зерттеулері электрондық коммерцияның бизнес-модельдерді әртүрлі нысандарда дамытуға әсер ету дәрежесі туралы мәселелерді қозғайды. Сонымен зерттеушілер Избасарова Л.Б. және басқалары маңыздылығын қарастырады цифрлық технологиялар инновациялық белсенділік контекстінде электрондық коммерцияны одан әрі жүзеге асыру [1].

Отандық зерттеушілер өздерінің ғылыми еңбектерінде электрондық коммерцияның жай-күйі мен дамуын негізінен институционалдық жағынан, атап айтқанда Қазақстандағы маркетплейстердің және электрондық коммерция нарығының басқа да қатысушыларының қызметін қарастырады (А.Б. Жанбозова, Т.А. Азатбек, Д.Т. Байтенизов, К.Б. Жұманазаров) [2].

Қазіргі уақытта Қазақстанда электрондық коммерция көлеміне салық салу жүйесіне арналған зерттеулер іс жүзінде жоқ, соңғы жылдары электрондық коммерцияның белсенді өсуіне байланысты бұл проблема өзекті болып отыр және практикалық та, зерттеушілік те үлкен қызығушылық тудыруы мүмкін.

Электрондық коммерцияның дамуы туралы О.Кобелева, Балобанов, А. Грехов, М. Климчен және басқалар сияқты ресейлік ғалымдардың еңбектерінде кеңінен жарияланды [2].

Сонымен қатар, шетелдік зерттеушілердің бірқатар қызықты жұмыстарын атап өткен жөн. Шетелдік ғалымдар Эдидионг Басси, Эмер Муллиган, Адегбойега Оджо өз еңбектерінде экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымының (ЭЫДҰ) зерттеу деректеріне сүйенеді, онда сауалнамаға қатысқан елу тоғыз салық әкімшілігінің 80% - ы деректерді талдау құралдарын пайдаланады, 75% - маш Машиналық оқыту мүмкіндіктері бар, ал 50% - "цифрлық көмекші құралдар бар, ең алдымен" чат- боттар" [3].

Матъе Беллон, Дабла-Норрис дәуірі, Сальма Халид, Фредерико Лима сандық салықтық әкімшілендірудің тұжырымдамалық негізіне назар аударады. Бұл, әрине, жүйенің жалпы салық

салуға цифрлық трансформациясы жағдайында, атап айтқанда сәйкестікті тексеруді жақсарту және автоматтандыру үшін маңызды [4].

Осыған байланысты Джейн Фрекналл хьюздің зерттеулері қызығушылық тудырады, Кит Глейстер, бұл салық заңнамасын сақтауды жақсарту үшін цифрландыру процестерінің әсерін көрсетеді (Перудағы ҚҚС бойынша электронды есеп айырысу нәтижелерінің мысалында) [5].

Эмпирикалық зерттеу Хосеп М. Аргилес-Бош, Антонио Сомоза, Диего Равенда, Хосеп Гарсия-Бландон сонымен қатар Еуропа елдерінің мысалында электрондық коммерцияның салық төлеуден жалтаруға әсерін қарастырады [6].

Жоғарыда аталған авторлар зерттеу тақырыбындағы жазбаларында негізінен электрондық коммерция процестерінің елдегі экономикалық өсуге әсері туралы болды. Айта кету керек, электрондық коммерцияға салық салу процестері мен оларды жетілдіру тетіктеріне арналған жұмыстар жеткіліксіз. Осыған байланысты, біз жүргізген зерттеу еліміздің салық салу жүйесіндегі жоғарыда аталған мәселелерді қамтиды.

Негізгі бөлім. Қазақстанда пандемияға дейін нарық жаһандық қарқынмен өсті, жылына шамамен 14%. Бірақ 2021 жылы, Қазақстанда интернет-коммерцияның әртүрлі форматтары белсенді түрде пайда бола бастаған кезде, өсу қарқыны 40% - ға дейін өсті. 2022 жылы Қазақстанда онлайн бизнес белсенді дамуды жалғастырды және елдің ЖІӨ өсуіне елеулі үлес қоса отырып, 25% - ға өсті. 2023 жылы өсім аздап төмендейді деп болжануда, бірақ ол әлі де әлемдегі ең жоғары көрсеткіштердің бірі болып қала береді, 23%.

Сондай-ақ, ЕурАзЭҚ елдерінде цифрлық салықты енгізу: Ресей Федерациясы (2017ж.); Беларусь Республикасы (2018ж.); Өзбекстан Республикасы (2020 ж.) және Қазақстан Республикасы (2022ж.).

Бұған дейін авторлар Қазақстанда электрондық коммерцияға салық салу кезінде салық жүктемесі есептелген осы мәселе бойынша зерттеу жүргізген болатын. Алынған нәтижелер мынадай үрдісті көрсетті: біздің елімізде электрондық коммерция көлемі өскен сайын электрондық саудаға қатысушыларға салық жүктемесі де өсуде, бұл да салық міндеттемелерінің өсуіне әкеледі. Авторлар ҚҚС-ты кейбір елдерде қолданылатын айналым салығына ішінара ауыстыру нұсқасын қарастыруды ұсынады ("әдебиеттерге шолу" бөлімінде біз кейбір шет елдердің тәжірибелерін қарастырдық). Бұл шара электрондық коммерцияға салық салуды есептеуді жеңілдетуге көмектеседі, өйткені қазіргі уақытта қолданыстағы салықты есептеу (электрондық нысанда тауарлармен немесе қызметтермен электрондық сауданы жүзеге асыру кезінде резидент емес шетелдік компаниялар үшін ҚҚС) күрделірек.

Қазақстан ері электрондық қатысу деңгейі бойынша әлемде 15-ші және EGDІ электрондық үкіметін дамыту бойынша 28-ші орынды иеленді. Мемлекеттік қызметтердің онлайн форматқа көшуі және Бизнесінің электрондық алаңдарды пайдалану ыңғайлылығы, нарықтағы маркетплейстерді дамыту бойынша үздіксіз жұмысы саудагерлердің көбеюіне, тауарлар санаттарының кеңеюіне және бөлшек электрондық коммерцияның одан әрі өсуіне ықпал етеді.

Өз кезегінде тұтынушылар тауарлар мен қызметтерді онлайн сатып алудың мінез-құлық үлгісін қалыптастырды, бұл да экономиканың драйвері болып табылады. Ұлтта цифрландыруды одан әрі дамыту (Кесте 1) [7].

1 – кесте

ҚР-дағы 2019-2023 жылдарға арналған электрондық коммерция көлемі*

Көрсеткіштер	2019	2020	2021	2022	2023**
Электрондық коммерция көлемі (бөлшек сауда), млрд. теңге	206,2	476,6	481,9	1963,5	2439,8
Бөлшек сауданың жалпы көлеміндегі электрондық сауданың үлесі, %	1,8	4,1	3,6	12,5	12,7
Электрондық коммерция (қызмет) көлемі, млрд. теңге	121,1	209,1	349,9	1186,5	1602,6

*Дереккөз:

1. <https://www.gov.kz> [7].

2. **2023 жылғы статистикалық деректер маркетплейстерді ескере отырып қалыптастырылды

Қазақстандықтар көбінесе сауда орындарынан сатып алады Caspi, Lamoda, Aliexpress, Wildberries, Ozon және т.б. Сандық салықтың әлеуетті төлеушілеріне Facebook, Amazon, Apple, Netflix, Alibaba және Google сияқты ірі технологиялық компаниялар оларды осы тізімге енеді деп болжануда.

1-кестенің деректерінен Қазақстандағы бөлшек сауданы қоса алғанда, электрондық коммерция көлемі 2019 жылдан 2023 жылға дейін оң үрдіске ие екені анық. Қазақстанда электрондық коммерция көлемінің айтарлықтай өсуі 2022 жылы орын алып, 1963,5 млрд.теңгені құрады, бұл 2021 жылмен салыстырғанда 1481,6 млрд. теңгеге (шамамен 3 есе) жоғары. Ал 2023 жылы бұл көрсеткіш 2439,8 млрд. теңгені құрады және 2022 жылмен салыстырғанда 476,3 млн.теңгеге өсті. Ағымдағы 2024 жылы өткен жылдармен салыстырғанда электрондық коммерция көлемінің өсу үрдісі байқалады.

Бөлшек сауданың жалпы көлеміндегі электрондық сауданың пайыздық үлесі де өсу үрдісіне ие. Осылайша, бұл көрсеткіш 2022 жылы 12,5% - құрады және 2021 жылмен салыстырғанда 8,9% - ға өсті.

Қазақстанда электрондық коммерция (қызметтер) көлемі де жыл сайын өсіп келеді. Электрондық коммерция (қызмет) көлемінің айтарлықтай өсуі 2022 жылы орын алып, 1186,5 млрд.теңгені құрады, бұл 2021 жылмен салыстырғанда 836,6 млн. теңгеге (шамамен 2,5 есе) жоғары. Ал 2023 жылы бұл көрсеткіш - 1602,6 млрд. теңгені құрады және 2022 жылмен салыстырғанда 416, млн.теңгеге өсті. Ағымдағы 2024 жылы электрондық коммерция (қызмет) көлемінің өсу үрдісі де сақталып отыр.

2022 жылдан бастап жаңа өзгерістердің енгізілуіне байланысты, атап айтқанда, электрондық коммерцияға салық салу жүйесінде 12 пайыздық мөлшерлеменен (цифрлық салық деп аталатын) электрондық нысанда тауарлармен немесе қызметтермен электрондық сауданы жүзеге асыру кезінде резидент емес шетелдік компаниялар үшін қосылған құн салығы (ҚҚС) енгізілді. Айта кету керек, өткен 3 жыл ішінде осы салық бойынша жетекші маркетплейстерден түсетін түсімдер жыл сайын өсіп келеді, осылайша Қазақстан бюджетіне "цифрлық салықтар"деп аталатындардан 36 млрд.теңгеден астам түсім түсті.

2-кестенің деректерінен 2019-2023 жылдар арналған ҚР Республикасының бюджетіне электрондық коммерциядан түскен салықтың (Жеке тұлғаларға электрондық нысанда қызмет көрсететін тауарлармен электрондық сауданы жүзеге асыру кезінде шетелдік интернет-компаниялардан ҚҚС) көлемінің көруге болады.

2 – кесте

Электрондық коммерциядан үшін төлемақы Қазақстан Республикасының 2019-2023ж. мемлекеттік бюджетіне түскен салықтың көлемі*

Көрсеткіштер	2019ж.	2020ж.	2021ж.	2022ж.	2023ж.	Өзгеріс, 2023ж./ 2019ж.
Жеке тұлғаларға электрондық нысанда қызмет көрсететін тауарлармен электрондық сауданы жүзеге асыру кезінде шетелдік интернет-компаниялардан ҚҚС, млрд. теңге*	8,5	9,4	9,8	10,47	24,4	15,9

*Қазақстан Республикасы Қаржы Министрлігінің деректері бойынша [8].

2-кестенің деректерінен 2019-2023 жылдары электрондық саудадан салық түсімдерінің серпіні оң серпінге ие екендігі айқын көрінеді. Мәселен, 2019 жылы бұл көрсеткіш – 8,5 млрд.теңгені құрады, 2023 жылдан бастап айтарлықтай өсім болды және – 24,4 млрд. теңгені құрады.

Өткен жылы 2024 жылғы 1 желтоқсанда Қазақстанда тауарлармен электрондық сауданы жүзеге асыру, Жеке тұлғаларға электрондық нысанда қызметтер көрсету кезінде шетелдік интернет компаниялардан қосылған құн салығының сомасы-34.9 млрд. теңгені құрады, жоспар бойынша 15,5 млрд. теңге және 225% - ға орындалды, бұл біздің елімізде электрондық сауданың белсенді өскенін көрсетеді.

Электрондық коммерция саласында төлемді жүзеге асыру үшін төлем инфрақұрылымы маңызды рөл атқаратынын атап өткен жөн, өйткені бұл қолма-қол ақшасыз нысанда орын алады.

3-кестенің деректерінен қазақстандық эмитенттердің төлем карточкаларын пайдалана отырып, Интернет арқылы Қазақстаннан тыс жерде жүргізілген транзакциялардың саны мен көлемі оң үрдіске ие екені анық.

3 - кесте

Қазақстандық эмитенттердің төлем карточкаларын пайдалана отырып, Интернет арқылы Қазақстаннан тыс жерлерде жүргізілген транзакциялардың саны мен көлемі*

Көрсеткіштер	2019	2020	2021	2022	2023*
Транзакция саны, млн. бірлік	17,0	36,3	53,0	55,4	108,9
Транзакция сомасы, млрд. теңге	192,9	298,3	472,9	781,0	1354,6
оның ішінде тауарлар мен қызметтер үшін төлемдер (трансшекаралық электрондық сауда)					
Саны, млн. бірлік	16,3	32,4	48,1	48,0	104,8
Сомасы, млн. теңге	175,9	247,9	386,0	521,8	1185,0

* ҚР Ұлттық Банкінің деректері бойынша [9].

Айта кету керек, 2019 жылы электрондық сауда карточкалары бойынша транзакция саны 16,3 млн.бірлікті құрады, 2021-2022 жылдары шамамен 48,0 млн. бірлікке жетті, ал 2023 жылы 104,8 млн. бірлікті құрады.

Осы кезеңдердегі транзакция сомасына келетін болсақ, электронды сауданың осы көрсеткіштері бойынша да айтарлықтай өсім байқалады. Мәселен, 2019 жылы электрондық сауда карточкалары бойынша транзакция сомасы 175,9 млрд.теңгені құрады, 2021-2022 жылдары тиісінше 386,0 млрд. теңгеге және 521,8 млрд. теңгеге жетті. 2023 жылы бұл көрсеткіш айтарлықтай өсіп, 1185,0 млрд.теңгені құрады.

Электрондық төлемдердің қорғалу дәрежесін арттыру мәселелерін шешу қажет электрондық төлемдердің қорғалу дәрежесін арттыру, бұл пайдаланушылардың онлайн-сатып алуларға деген сенімінің артуына тікелей байланысты, атап айтқанда электрондық төлемдерді қорғауға деген сенім.

Біздің елімізде 2021 жылы «E-Salyq Business» мобильді қосымшасын пайдалана отырып, пилоттық жоба сынақтан өтті және «E-Salyq Business» мобильді қосымшасын қолдану ережелері бекітілді.

Бұған дейін авторлар Қазақстанда электрондық коммерцияға салық салу кезінде салық жүктемесі есептелген осы мәселе бойынша зерттеу жүргізген болатын. Алынған нәтижелер мынадай үрдісті көрсетті: біздің елімізде электрондық коммерция көлемі өскен сайын электрондық саудаға қатысушыларға салық жүктемесі де өсуде, бұл да салық міндеттемелерінің өсуіне әкеледі. Авторлар ҚҚС-ты кейбір елдерде қолданылатын айналым салығына ішінара ауыстыру нұсқасын қарастыруды ұсынады ("әдебиеттерге шолу" бөлімінде біз кейбір шет елдердің тәжірибелерін қарастырдық). Бұл шара электрондық коммерцияға салық салуды есептеуді жеңілдетуге көмектеседі, өйткені қазіргі уақытта қолданыстағы салықты есептеу (электрондық нысанда тауарлармен немесе қызметтермен электрондық сауданы жүзеге асыру кезінде резидент емес шетелдік компаниялар үшін ҚҚС) күрделірек.

Қорытынды. Сонымен қатар, электрондық коммерцияның дамуына электрондық коммерцияның негізгі артықшылықтарын тудыратын әртүрлі технологиялық, демографиялық және экономикалық факторлар әсер етеді-дұрыс құрылған процестер арқылы қанағаттандырылуы мүмкін жоғары сұраныс.

«E-Salyq Business» мобильді қосымшасын пайдалану бойынша пилоттық жоба 2021 жылы енгізілгенін атап өткен жөн тиісті контрагенттер арасындағы салықтық қатынастар жүйесінде оң нәтиже берді.

Қазіргі уақытта электрондық сауданы (тауарларды өткізу және қызметтер көрсету) электрондық нысанда жүргізетін шетелдік резидент емес компаниялар ретінде ҚҚС бойынша тіркеу кезінде арнайы талаптар қолданылады. Айта кету керек, бұл ереже еліміздегі электрондық коммерция нарығына қатысушылардың одан әрі кеңеюіне ықпал етті.

Елімізде салық салу жүйесі қаншалықты жақсы жолға қойылған және жұмыс істеп тұр, оның ұйымдастыру принциптеріне қаншалықты сәйкес келеді 2017 жылғы 25 желтоқсандағы Қазақстан Республикасының Салық кодексінің қабылданып, қолданысқа енгізілуімен салық жүйесі бұрынғыдан да тиімді әрі тиімді бола түсті. Бұған Қазақстан Республикасының салық жүйесінің негізгі құрамдас бөліктері жетілдірілген Қазақстан Республикасының Салық кодексінің қабылдануымен енгізілген заңнамаға енгізілген өзгерістер мен толықтырулар дәлел.

Осылайша, Қазақстандағы электрондық коммерцияның ерекшеліктерін былайша қорытындылауға болады: е-сom ел нарығы қазір сауданың ең перспективалы салаларының бірі болып табылады. Бірақ бұл нарықта табысты бизнес құру үшін оның әлсіз жақтарын нақты түсініп, тұтынушылар үшін қосымша құндылық тудыратын шешімдерді, соның ішінде салық салу жүйесін табу үшін процестер мен серіктестіктерді құру қажет.

Жоғарыда айтылғандарға сүйене отырып, біз Қазақстанда электрондық коммерцияға салық салу жүйесін жетілдіру бойынша мынадай шараларды ұсынамыз. Сонымен, жанама салық салудың одан әрі дамуына байланысты айналым салығы (айналым салығы) деп аталатын енгізу орын алады, өйткені бұл салықты алу механизмі жеңілдетілген (белгіленген пайыз электрондық сауда айналымынан алынады).

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Избасарова Л.Б., Қадырбергенова А.К., Кулубеков М.Т., Исакова М.С. Электронды коммерцияның инновациялық формадағы бизнес модельдердің дамуына ықпалы. // Вестник КазУЭФМТ. – 2024. – №54 (1). – Б. 182–192. – DOI: 0.52260/2304-7216.2024.1(54).23.

2. Жанбозова А.Б., Азатбек Т.А., Байтенизов Д.Т., Жуманазаров К.Б. Оценка состояния и тенденции развития институциональной среды электронной коммерции в Казахстане. // Вестник КазУЭФМТ. – 2024. – №55 (2). – С. 218–227. – DOI: 10.52260/2304-7216.2024.2(55).28.

3. Edidiong B., Emer M., Adegboyega O. A conceptual framework for digital tax administration. A systematic review // Government Information Quarterly. – 2022. – №4 (39). – 101754 p. – URL: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2022.101754>

4. Jane H., Keith G. Electronic Commerce and International Taxation: A Square Peg in a Round Hole? // European Management Journal. – 2001. – №6 (19). – P. 651–658. – URL: [https://doi.org/10.1016/S0263-2373\(01\)00090-1](https://doi.org/10.1016/S0263-2373(01)00090-1)

5. Josep M., Antonio S., Diego R., Josep G. An empirical examination of the influence of e-commerce on tax avoidance in Europe // Journal of International Accounting, Auditing and Taxation. – 2020. – №41. – 100339 p. – URL: <https://doi.org/10.1016/j.intaccudtax.2020.100339>

6. ҚР Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігінің Ұлттық статистика Бюросының ресми сайты – URL: <https://www.gov.kz/-memleket/entities/stat?lang=kk>

7. Официальный сайт Министерства Финансов Республики Казахстан – URL: <https://www.gov.kz/memleket/entities/minfin/documents/details/768953?lang=ru>.

8. Официальный сайт Национального банка Республики Казахстан – URL: <https://www.nationalbank.kz/ru/news/elektronnye-bankovskie-uslugi>.

REFERENCES

1. Izbasarova L., Qadyrbergenova A., Kulubekov M.T., Iskakova M.S. Jelektrondy kommercijanyñ innovacijalyq formadaғы biznes model'derdiñ damuyna ыqpaly. // Vestnik KazUJeFMT. – 2024. – №54 (1). – B. 182–192. – DOI: 0.52260/2304-7216.2024.1(54).23. [in Kazakh].

2. Zhanbozova A., Azatbek T., Bajtenizov D., Zhumanazarov K. Ocenka sostojanija i tendencii razvitija institucional'noj sredy jelektronnoj kommercii v Kazahstane. // Vestnik KazUJeFMT. – 2024. – №55 (2). – S. 218–227. –DOI: 10.52260/2304-7216.2024.2(55).28. [in Russian].

3. Edidiong B., Emer M., Adegboyega O. A conceptual framework for digital tax administration. A systematic review // Government Information Quarterly. – 2022. – №4 (39). – 101754 p. – <https://doi.org/10.1016/j.giq.2022.101754>

4. Jane Frecknall Hughes, Keith Glaister. Electronic Commerce and International Taxation: A Square Peg in a Round Hole? // European Management Journal. – 2001. – №6 (19). – P. 651-658. – [https://doi.org/10.1016/S0263-2373\(01\)00090-1](https://doi.org/10.1016/S0263-2373(01)00090-1)

5. Josep M., Antonio S., Diego R., Josep G. An empirical examination of the influence of e-commerce on tax avoidance in Europe // Journal of International Accounting, Auditing and Taxation. – 2020. – №41. – 100339 p. – <https://doi.org/10.1016/j.intaccudtax.2020.100339>

6. KR Strategijalyk zhosparlau zhane reformalar agenttiginin Ulttyk statistika Bjurosynyn resmi sajty [Official website of the Bureau of national statistics of the agency for Strategic Planning and reforms of the Republic of Kazakhstan]. – URL: <https://www.gov.kz/-memleket/entities/stat?lang=kk>. [in Kazakh].

7. Oficial'nyj sajt Ministerstva Finansov Respubliki Kazahstan [Official website of the Ministry of Finance of the Republic of Kazakhstan]. – URL: <https://www.gov.kz/memleket/entities/minfin/documents/details/768953?lang=ru>. [in Russian].

8. Oficial'nyj sajt Nacional'nogo banka Respubliki Kazahstan [Official website of the National Bank of the Republic of Kazakhstan]. – URL: <https://www.nationalbank.kz/ru/news/elektronnye-bankovskie-uslugi>. [in Russian].

Есымханова З.К., Бирмагамбетов Т.Б., Алибекова А.Б., Тойжигитова Ж.А.

ВЛИЯНИЕ ЦИФРОВЫХ ПРОЦЕССОВ НА СИСТЕМУ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ ЭЛЕКТРОННОЙ КОММЕРЦИИ В КАЗАХСТАНЕ

Аннотация

В статье рассматриваются новые тенденции в налогообложении электронной коммерции на современном этапе развития налоговой системы в Казахстане. В статье представлена информация о сроках введения налогообложения электронной коммерции в странах евразийского пространства. На основе анализа объема рынка электронной коммерции выявлены некоторые тенденции в налогообложении электронной коммерции в Казахстане.

В статье рассматриваются новые аспекты, направленные на дальнейшее совершенствование налогообложения электронной коммерции в стране в условиях цифровых изменений и текущей «перезагрузки» финансовой системы Казахстана, которые напрямую влияют на макроэкономические показатели и уровень благосостояния населения в целом. В частности, изучаются наиболее важные аспекты и тенденции цифровизации в системе налоговых отношений нашей страны.

Также в статье рассмотрены показатели платежной инфраструктуры при осуществлении электронной коммерции в Казахстане, в частности количество и объем транзакций, проведенных за пределами Казахстана через Интернет с использованием платежных карточек казахстанских эмитентов.

Для проведения данного исследования мы применяли комплекс общенаучных и специфических методы: логический метод, метод индукции и дедукции, описательный метод, метод статистического сравнения, методы экономического анализа и др.

В исследовании учтены мнения ведущих ученых-экономистов, основанные на теоретических обзорах имеющейся научной и методической литературы по налоговым отношениям.

Проведенное исследование позволяет установить границы развития налогообложения электронной коммерции в Казахстане, определить специфику ее проведения, углубить понимание субъектами системы налоговых отношений современных особенностей развития налогообложения электронной коммерции в контексте происходящей цифровой трансформации. Следовательно, в результате проведенного исследования нами предложены рекомендации по дальнейшему развитию налогообложения электронной коммерции в нашей стране с учетом цифровых реалий.

Yessymkhanova Z., Birmagambetov T., Alibekova A., Toizhigitova Z.

IMPACT OF DIGITAL PROCESSES ON E-COMMERCE TAXATION SYSTEM IN KAZAKHSTAN

Annotation

The article considers new aspects aimed at further improvement of taxation of e-commerce in the country in the context of digital changes and the current “reset” of the financial system of Kazakhstan, which directly affect macroeconomic indicators and the level of welfare of the population as a whole. In particular, the most important aspects and trends of digitalization in the system of tax relations of our country are studied.

The article considers new aspects aimed at further improvement of taxation of e-commerce in the country in the context of digital changes and the current “reset” of the financial system of Kazakhstan, which directly affect macroeconomic indicators and the level of welfare of the population as a whole. In particular, the most important aspects and trends of digitalization in the system of tax relations of our country are studied.

The article also considers the indicators of payment infrastructure in the implementation of e-commerce in Kazakhstan, in particular, the number and volume of transactions conducted outside of Kazakhstan via the Internet using payment cards of Kazakhstani issuers.

To conduct this research we used a set of general scientific and specific methods: logical method, method of induction and deduction, descriptive method, method of statistical comparison, methods of economic analysis and others.

The study takes into account the opinions of leading academic economists based on theoretical reviews of available scientific and methodological literature on tax relations.

The conducted research allows us to establish the boundaries of the development of taxation of e-commerce in Kazakhstan, to determine the specifics of its implementation, to deepen the understanding of the subjects of the system of tax relations of modern features of the development of taxation of e-commerce in the context of the ongoing digital transformation. Consequently, as a result of the study we have proposed recommendations for further development of taxation of e-commerce in our country taking into account digital realities.

